

УДОСКОНАЛЕННЯ ПОРЯДКУ СУДОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ВИТРАТ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

©2020 КОЖУШКО О. В.

УДК 657.92
JEL: K13; M11

Кожушко О. В. Удосконалення порядку судово-економічної експертизи витрат діяльності підприємства

Метою статті є доведення необхідності вдосконалення порядку судово-економічної експертизи витрат діяльності підприємства. На підставі проведеного теоретичного дослідження особливостей провадження судово-економічних експертиз у цілому та витрат діяльності зокрема визначено недоліки судово-економічної експертизи витрат діяльності підприємства, які було згруповано за двома напрямками: недоліки щодо теоретичного обґрунтування судово-економічної експертизи витрат діяльності підприємства та практики її провадження. Також було запропоновано шляхи усунення недоліків судово-економічної експертизи витрат діяльності підприємства. За результатами проведеного дослідження було побудовано алгоритм, котрий є універсальною послідовністю проведення судово-економічної експертизи витрат діяльності підприємства, яка може бути адаптована до питань конкретної справи. Запропоновано шляхи вдосконалення порядку проведення судово-економічних експертиз: оптимізація інфраструктури судово-експертної діяльності; уніфікація науково-методичної й інформаційної бази судово-експертних установ; введення обов'язкової атестації професійних судових експертів; розробка переліків експертних завдань, типологізованих за змістом проблемних питань, що виникають під час проведення економічних експертиз, а також визначення необхідних об'єктів досліджень; побудова уніфікованих алгоритмів розв'язання експертних завдань; матеріальне стимулювання експертів-економістів, які залучаються до проведення експертизи тощо.

Ключові слова: судово-економічна експертиза, порядок проведення судово-економічних експертиз, судово-економічна експертиза витрат діяльності підприємства.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-6-8-16>

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 19.

Кожушко Ольга Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і бізнес-консалтингу, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: olga_kozhushko_z@ukr.net

УДК 657.92
JEL: K13; M11

Кожушко О. В. Совершенствование порядка судебно-экономической экспертизы расходов деятельности предприятия

Целью статьи является доказательство необходимости совершенствования порядка судебно-экономической экспертизы расходов деятельности предприятия. На основании проведенного теоретического исследования особенностей производства судебно-экономических экспертиз в целом и расходов деятельности в частности определены недостатки судебно-экономической экспертизы расходов деятельности предприятия, которые были сгруппированы по двум направлениям: недостатки в теоретическом обосновании судебно-экономической экспертизы расходов деятельности предприятия и в практике её проведения. Также были предложены пути устранения недостатков судебно-экономической экспертизы расходов деятельности предприятия. По результатам проведенного исследования построен алгоритм, являющийся универсальной последовательностью проведения судебно-экономической экспертизы расходов деятельности предприятия, которая может быть адаптирована к вопросам конкретного дела. Предложены пути совершенствования порядка проведения судебно-экономических экспертиз: оптимизация инфраструктуры судебно-экспертной деятельности; унификация научно-методической и информационной базы судебно-экспертных учреждений; введение обязательной аттестации профессиональных судебных экспертов; разработка перечней экспертных задач, типологизированных по содержанию проблемных вопросов, возникающих при проведении экономических экспертиз, а также определение необходимых объектов исследований; построение унифицированных алгоритмов решения экспертных задач; материальное стимулирование экспертов-экономистов, которые привлекаются к проведению экспертизы, и т. п.

Ключевые слова: судебно-экономическая экспертиза, порядок проведения судебно-экономических экспертиз, судебно-экономическая экспертиза расходов деятельности предприятия.

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Библ.:** 19.

Кожушко Ольга Викторовна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры учета и бизнес-консалтинга, Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харьков, 61166, Украина)

E-mail: olga_kozhushko_z@ukr.net

UDC 657.92
JEL: K13; M11

Kozhushko O. V. Improving the Conduct of the Forensic Economic Examination of the Enterprise's Activity Costs

The article is aimed at proving the need to improve the conduct of forensic economic examination of the enterprise's activity costs. On the basis of the carried out theoretical study of the specifics of conduct of forensic economic examinations in general and the costs of activities in particular, the shortcomings of the forensic economic examination of the enterprise's activity costs are defined, which are grouped by two directions: shortcomings in the theoretical substantiation of the forensic economic examination of the enterprise's activity costs and in the practice of conducting it. Ways to eliminate the shortcomings of the forensic economic examination of the enterprise's activity costs are also proposed. According to the results of the research, an algorithm is built up, representing a universal sequence of forensic economic examination of the enterprise's activity costs, which can be adapted to the issues of a particular case. The following ways to improve the conduct of forensic economic examinations are proposed: optimization of the forensic economic examination infrastructure; unification of the scientific, methodical and information base of forensic expert institutions; introduction of mandatory certification of professional forensic experts; development of the lists of expert tasks, typologized according to the content of the problematic issues arising from economic examinations, as well as identification of the

necessary research objects; building up the unified algorithms for solving expert problems; material incentives for expert economists who are involved in the conduct of examination, etc.

Keywords: forensic economic examination, conducting the forensic economic examinations, forensic economic examination of the enterprise's activity costs.

Fig.: 2. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 19.

Kozhushko Olga V. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting and Business Consulting, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: olga_kozhushko_z@ukr.net

Витрати завжди супроводжують діяльність суб'єктів господарювання. Часто з метою їх мінімізації підприємства випадково або усвідомлено допускають незаконне викривлення сум витрат, яке може класифікуватись як економічний злочин.

У випадках судового розгляду для розслідування таких порушень необхідні спеціальні знання в різних сферах економіки, господарського аналізу, ревізії та контролю, які має експерт-економіст. Тому поширеною є практика проведення судово-економічних експертиз витрат діяльності підприємств з метою виявлення документального підтвердження фактів викривлення витрат і надання суду (слідству) експертного висновку щодо їх обґрунтування.

Водночас із розвитку економічної, соціальної, політичної та правової сфер господарювання впливають суттєві зміни різних видів діяльності підприємств, а отже, постає питання щодо вдосконалення організаційно-правових основ усіх аспектів контролю такої діяльності. Не можна не погодитись із твердженням В. Ємельянова, згідно з яким завдання, які постають перед судово-експертними установами, службами та підрозділами в нових умовах, вимагають пошуку та визначення шляхів підвищення ефективності існуючої системи організації та правового забезпечення [1, с.72].

Окремі аспекти теорії та практики судово-економічних експертиз витрат діяльності підприємств розглядали такі науковці, як Виноградова М. М., Колісник О. П., Костенко О. М., Курман О. В., Нафієв С. Х., Остап'юк Н. А., Панченко І. А., Понікаров В. Д., Пономаренко Н. І., Рибкіна Т. М., Свідерський Д. Є., Скрипник М. І., Сторожук Н. В., Титов А. М., Федчишина В. В., Хомутенко О. В. та ін. Проте й досі залишається багато дискусійних моментів з порядку судово-економічної експертизи витрат діяльності підприємства, що вказує на актуальність обраної теми дослідження.

Метою статті є вдосконалення порядку судово-економічної експертизи витрат діяльності підприємства.

Пошуком шляхів підвищення ефективності існуючої системи організації та правового забезпечення займаються багато науковців, проте серед них щодо цього питання, як і стосовно інших питань судової практики, не існує єдиної думки. Різним у цьому питанні є навіть категорійний апарат щодо самого поняття вдосконалення: одні вчені виділяють поняття

«оптимізація», інші – «підвищення ефективності». Так, на переконання М. Я. Сегая [12, с. 30], важливими у вирішенні питань реформування судово-експертної діяльності є оптимізація наукової організації та управління інфраструктурою судово-експертної діяльності, що забезпечує практичну реалізацію її правових і методологічних основ. До таких проблем, на його думку, варто віднести:

- ✦ оптимізацію організаційних форм керування державними судово-експертними установами та недержавними експертними структурами;
- ✦ уніфікацію науково-методичної й інформаційної бази судово-експертних установ;
- ✦ організацію та координування науково-дослідницької роботи у сфері судової експертизи;
- ✦ удосконалення методики та процедури атестації професійних судових експертів;
- ✦ удосконалення методичної та профілактичної роботи судово-експертних установ;
- ✦ оптимізацію використання слідчими та судами можливостей судових експертиз.

На думку К. В. Капустника та І. В. Губанової [2, с. 463], доцільним є створення баз даних для проведення судово-економічних експертиз. Інформаційна модель таких баз повинна містити такі параметри: перелік експертних завдань; типологізовані за змістом проблемні питання, що виникають під час проведення економічних експертиз; необхідні об'єкти досліджень; уніфіковані алгоритми розв'язання наведених завдань; можливі варіанти експертних висновків (категоричні, ймовірні, альтернативні, умовні).

Своєю чергою, В. Ємельянов і П. Репешко [1, с. 73] з метою покращення експертної практики ставлять експертам такі завдання, як застосування новітніх досягнень науки і техніки, стандартизацію та сертифікацію єдиних науково-обґрунтованих методик судово-експертних досліджень, вирішення нетрадиційних експертних завдань, скорочення термінів виконання експертиз, підвищення їх ефективності, якості та доказової цінності.

Практичні проблеми державного управління судово-експертної діяльності, як справедливо зазначає С. М. Новіков [4, с. 6], вимагають свого вирішення шляхом виявлення та усунення різноманітних суперечностей, неузгодженості, пробілів як в організації діяльності експертних установ, так і в управлінні

ними. Водночас, як зазначає О. М. Простова [9], ефективність експертної роботи пов'язана з підвищенням якості експертних досліджень, що можна здійснювати на основі дії інтенсивних та екстенсивних факторів (рис. 1).

- ✦ розробка можливих варіантів експертних висновків (категоричні, ймовірні, альтернативні, умовні)
- ✦ налагодження чіткої та злагодженої взаємодії між суб'єктами призначення та проведення експертизи;

Рис. 1. Фактори підвищення ефективності судово-економічної експертизи

Джерело: узагальнено на основі [1, с. 78; 9, с. 104].

Як видно з рис. 1, підвищення ефективності судово-економічної експертизи можна досягти або шляхом оптимізації порядку її проведення або ж за рахунок людського фактора.

Таким чином, проведений аналіз теоретичних напрацювань вчених щодо розробок шляхів оптимізації експертної діяльності дозволив виокремити такі напрями вдосконалення судово-економічних експертиз з метою підвищення їх ефективності, якості та доказової цінності:

- ✦ застосування новітніх досягнень науки і техніки;
- ✦ застосування комп'ютерних технологій у ході проведення дослідження;
- ✦ оптимізація інфраструктури судово-експертної діяльності;
- ✦ уніфікація науково-методичної й інформаційної бази судово-експертних установ;
- ✦ введення обов'язкової атестації професійних судових експертів;
- ✦ розробка переліків експертних завдань, типологізованих за змістом проблемних питань, що виникають під час проведення економічних експертиз, а також визначення необхідних об'єктів досліджень;
- ✦ розробка та обґрунтування методик проведення досліджень;
- ✦ побудова уніфікованих алгоритмів розв'язання експертних завдань;

- ✦ підвищення професійної компетентності експертів-економістів;
- ✦ збільшення часу для проведення експертних досліджень, кількості осіб, які залучаються до проведення експертного дослідження, а також матеріальне стимулювання експертів-економістів, які залучаються до проведення експертизи.

Слід зауважити, що, незважаючи на ґрунтовні напрацювання вчених-теоретиків щодо оптимізації експертної діяльності, діюча практика судово-економічних експертиз в Україні має безліч недоліків. Тим більше це стосується перевірки витрат діяльності підприємств. Для того, щоб дослідити найбільш вагомий шлях покращення експертної діяльності в зазначеній сфері, перш за все, слід окреслити її найслабкіші місця. У табл. 1 проведено аналіз таких недоліків та запропоновано шляхи їх усунення.

Аналіз наукових напрацювань та експертного досвіду, проведений автором у табл. 1, вказує на необхідність ґрунтовних змін у теорії та практиці судово-економічних експертиз витрат діяльності підприємства. Адже неоднорідність поглядів науковців-теоретиків щодо сутності та завдань судово-економічної експертизи, питань, які можуть бути поставлені, та меж компетенції експертів-економістів призводить до неякісної та неефективної практики таких експертиз.

Як зазначає І. А. Панченко, недостатня теоретична розробка викладених питань ускладнює про-

Аналіз недоліків судово-економічної експертизи витрат діяльності підприємства та шляхів їх усунення

Недоліки судово-економічної експертизи витрат діяльності підприємства	Шляхи усунення таких недоліків
Недоліки щодо теоретичного обґрунтування судово-економічної експертизи витрат діяльності підприємства	
Різні нормативні документи з питань обліку та контролю витрат мають протиріччя, не враховують правил чинної нормативної бази та особливостей галузей економіки	Доопрацювання та вдосконалення чинного законодавства з питань обліку та контролю витрат, встановлення відповідностей і взаємозв'язків у різних нормативних документах
Відсутність однозначного трактування категорійного апарату судово-економічної експертизи (значення поняття, предмет, об'єкт, завдання, функції) та, як наслідок, неоднозначність розуміння змісту та значення судово-економічної експертизи. Недостатнє теоретичне обґрунтування особливостей судово-економічної експертизи витрат діяльності підприємства	Узгодження понятійного апарату судово-економічної експертизи шляхом проведення «круглих столів» серед науковців та, як наслідок, написання проекту нормативно-правового акту щодо значення та змісту судово-економічної експертизи. Виділення дослідження витрат діяльності підприємства в окремий клас економічних експертиз
Відсутність у нормативно-правових актах визначення поняття «судово-економічна експертиза». Відсутність нормативно-правового акту, який би регулював порядок проведення саме судово-економічної експертизи (а тим більше – у розрізі її підвидів, зокрема експертизи витрат діяльності підприємства)	Розробка Інструкції про порядок проведення судово-економічної експертизи як сукупності конкретних нормативно-інструктивних матеріалів та методичних рекомендацій з метою подолання проблем призначення, проведення та оформлення результатів економічних експертиз
Різне трактування умов призначення та завдань експертизи витрат діяльності підприємства, що призводить до порушення меж компетенції експерта або неможливості виконання окремих завдань	Окреслення вичерпного переліку випадків обов'язкового призначення та проведення судово-економічної експертизи витрат діяльності підприємства, а також завдань, які вона повинна виконувати в судовому процесі
Недоліки практики судово-економічної експертизи витрат діяльності підприємства	
Недоліки в організації судово-економічної експертизи витрат діяльності підприємства, що викликані її недостатнім методичним забезпеченням і призводять до втрат часу та коштів, проведення «зайвої роботи»	Розширення методичної бази проведення економічної експертизи. Розробка практичних рекомендацій з удосконалення організації та методики проведення експертизи, створення типових алгоритмів
Відсутність достатнього документального забезпечення експертиз витрат діяльності підприємства	Належне документальне забезпечення експертиз витрат діяльності підприємства
Відсутність вимог до обов'язковості проведення атестації судових експертів, що знижує якість експертиз	Розробка та впровадження в дію державної Програми підготовки та атестації експертів-економістів
Недоступність повної інформації про експертів-економістів для суб'єктів призначення судово-економічної експертизи, якими є слідчий, прокурор, суддя, що призводить до залучення до її проведення некваліфікованих осіб та затягування процесу слідства	Створення картотеки експертів-економістів, що дозволить обирати компетентних спеціалістів, проводити аналіз експертної роботи, визначати професійний рівень практикуючих експертів-економістів та вживати заходів щодо його підвищення
Неможливість поєднання в судово-економічній експертизі «судово-експертної» та «підприємницької» діяльності	Обґрунтування можливості в судово-економічній експертизі «судово-експертної» та «підприємницької» діяльності на законодавчому рівні

Джерело: узагальнено автором на основі [6, с. 7–8; 13, с. 105–106; 7, с. 161; 15, с. 46; 5, с. 133; 1, с. 73].

цес призначення та проведення експертизи, вибір експерта-економіста для проведення дослідження, механізм взаємодії експерта-економіста та суб'єкта призначення експертизи, оцінку експертного висновку. Результатом цього є низька якість експертних досліджень та неадекватна постановка завдань суб'єктами призначення експертизи [6, с. 7]. Для усунення цього недоліку, на думку автора, потрібно на законодавчому рівні забезпечити чітке розуміння та регламентацію змісту, значення та особливостей проведення судово-економічних експертиз на всіх етапах. Так, наприклад, регламентація залучення ек-

перта-економіста на стадії дізнання та досудового слідства допоможе вчасно визначити: чи всі ревізійні дії було проведено; чи всі необхідні бухгалтерські документи були досліджені при документальній ревізії, аудиторській або податковій перевірці; які бухгалтерські документи та реєстри містять необхідні для слідства дані, які з них слід вилучити і долучити до справи; чи правильно кваліфікується злочин (крадіжка, розтрата або халатність) [10, с. 225]. Такі дії експерта сприяють уникненню вирішення зазначених питань на етапі безпосередньої перевірки, а отже, скорочують час її тривалості.

Обґрунтування значення та особливостей судово-економічних експертиз на законодавчому рівні визначить чіткий регламент їх проведення та встановить більш-менш єдину точку зору щодо таких особливостей. Окремим розділом при цьому має виступати судово-економічна експертиза витрат діяльності підприємства, адже вони є складним і багатогранним об'єктом дослідження, який потребує аналізу з позицій чітких методологічних орієнтирів. Як наголошує К. В. Капустник, проблема оптимізації застосування різного роду науково-технічних засобів у процесі проведення судових експертиз постає у зв'язку із потребою ефективного залучення складних методик, методів і прийомів до комплексного експертного дослідження складного об'єкта [2, с. 462]. Тому виникає потреба впровадження дієвого алгоритму судово-економічної експертизи витрат діяльності підприємства, який має вдосконалити порядок її проведення.

Алгоритмом вважається система операцій, що застосовуються по визначених правилах, яка після послідовного їх виконання приводить до вирішення поставленого завдання [16, с. 19]. Алгоритм судово-економічної експертизи витрат діяльності підприємства наведено на *рис. 2*. Цей алгоритм є універсальною послідовністю проведення судово-економічної експертизи витрат діяльності підприємства, яка може бути адаптована до питань конкретної справи. Слід зазначити, що кожен із перерахованих на *рис. 2* етапів судово-економічної експертизи витрат діяльності підприємства є важливим при дослідженні, адже його правильне розуміння та виконання експертом може значно спростити та скоротити процес перевірки. Але для забезпечення ефективності такої експертизи необхідно вдосконалити кожний її етап.

Оскільки судово-економічна експертиза проводиться не з метою одержання прибутку, а для того, щоб допомогти слідчому чи суду розібратися з обставинами справи [6, с. 190–191], правоохоронні та судові органи вільні у виборі експертів-економістів: це можуть бути як особи, що внесені до реєстру атестованих судових експертів (в Україні кількість осіб, що отримали свідоцтво судового експерта за видом експертної діяльності 11.1. «Дослідження документів бухгалтерського обліку і звітності» становить 260 осіб, що складає 16,4% від загальної кількості осіб, що мають свідоцтва судових експертів), так і особи, що мають значний досвід роботи в галузі бухгалтерського обліку, але не атестовані (останні, як правило, не мають процесуальних знань у галузі судової експертизи) [6, с. 10]. При цьому, щоб уникнути зниження ефективності проведення експертного дослідження через недостатню компетентність експерта щодо вирішення поставлених завдань, важливим є вибір експерта-економіста, який має бути найбільш компетентним при вирішенні поставлених йому питань.

Тому важливим кроком на шляху вдосконалення судово-економічної експертизи є впровадження обов'язкової атестації та щорічної переатестації експертів-економістів, а також періодичних заходів щодо підвищення їх кваліфікації. Також необхідним є ще більш детальний розподіл за видами та родами судово-економічних експертиз.

Для забезпечення правоохоронних органів можливістю вибору найбільш компетентного експерта для вирішення поставлених завдань слід створити реєстр таких експертів.

Крім того, на етапі постановки завдань експерту слід пам'ятати про недостатність його компетенції щодо вирішення правових питань. Так, наприклад, серед науковців ведеться дискусія щодо правомірності вирішення експертом правових питань. Адже традиційно в юридичній літературі до області спеціальних знань (які застосовуються експертом) не включають правові знання [11, с. 162; 17]. Для експерта правовим є питання, поставлене слідчим, дізнавачем, судом, яке вимагає для свого рішення знань у матеріальному або процесуальному праві [19, с. 982]. У даному випадку, на думку автора, доцільно погодитись з твердженням О. В. Хомутенко, згідно з яким застосування спеціальних знань у галузі юриспруденції виходить за межі компетенції експерта-економіста, однак у зв'язку з тим, що кожна господарська операція регулюється нормами податкового й іншого законодавства, та за необхідності його аналізу в ході виконання експертизи, експерт-економіст все ж таки може застосовувати знання права [18, с. 467].

До того ж, як зазначає Н. І. Пономаренко, найбільш поширеною є ситуація, коли слідчий надсилає на експертизу всі матеріали кримінальної справи, але у яких відсутні важливі документи, необхідні для проведення експертизи [8, с. 504]. Тому важливим етапом удосконалення судово-економічної експертизи витрат діяльності підприємства, на думку автора, є створення та класифікація переліку завдань, що можуть бути поставлені експерту на вирішення при проведенні дослідження витрат, а також документів, необхідних для перевірки.

Характерною особливістю методики судово-економічної експертизи є неможливість використання прийомів фактичного контролю. Крім того, експерт-економіст у процесі дослідження має право проводити зустрічну перевірку тільки після надання йому відповідних документів [3, с. 93]. Отримавши матеріали справи, експерт ознайомлюється з ними, здійснює аналіз норм чинного законодавства щодо поставлених питань, а також аналіз експертних прецедентів за схожими справами, у ході якого вивчається інформація про практику проведення аналогічних судових економічних досліджень [14]. Для цього, на думку автора, доцільним є створення баз даних експертних досліджень із зазначен-

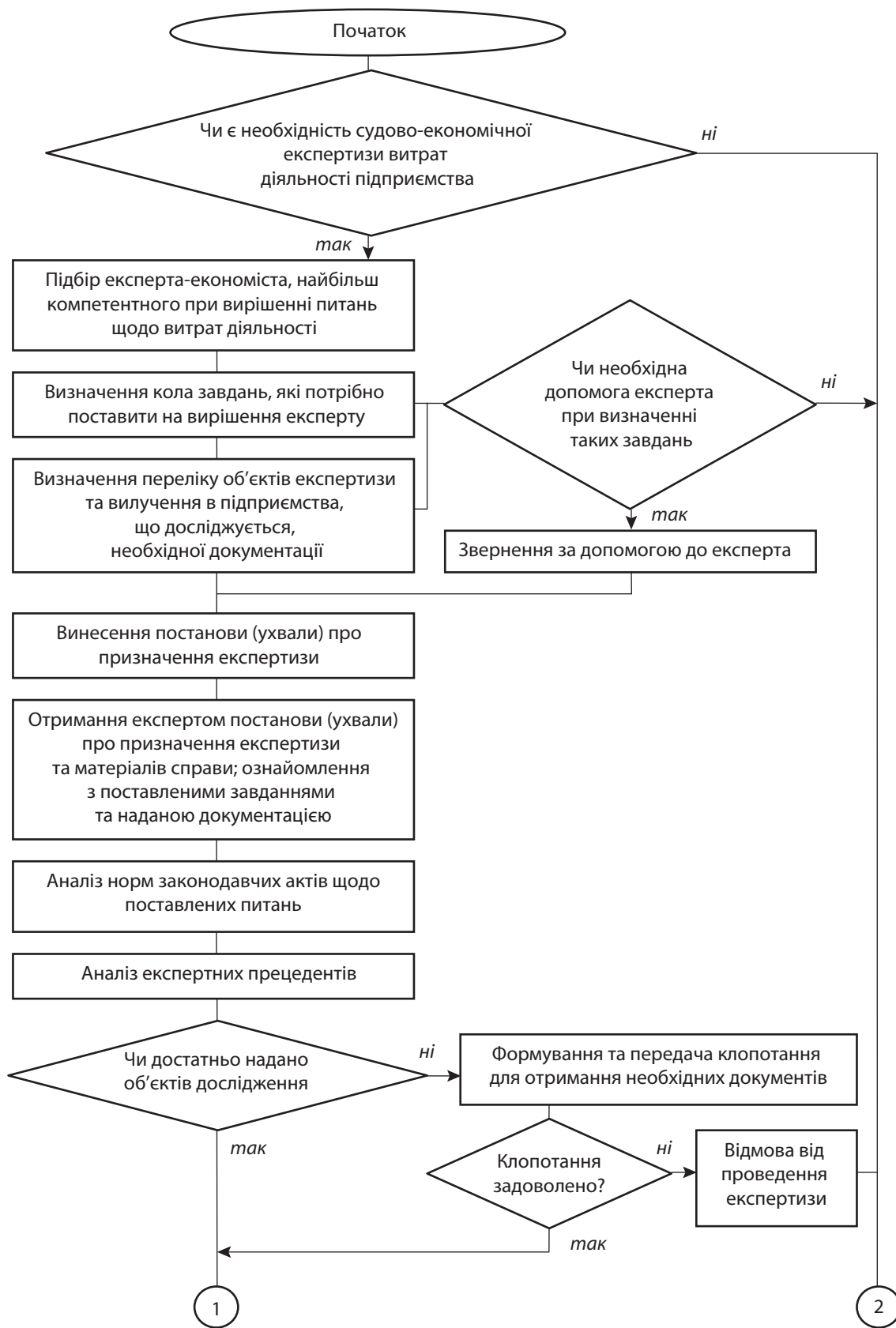
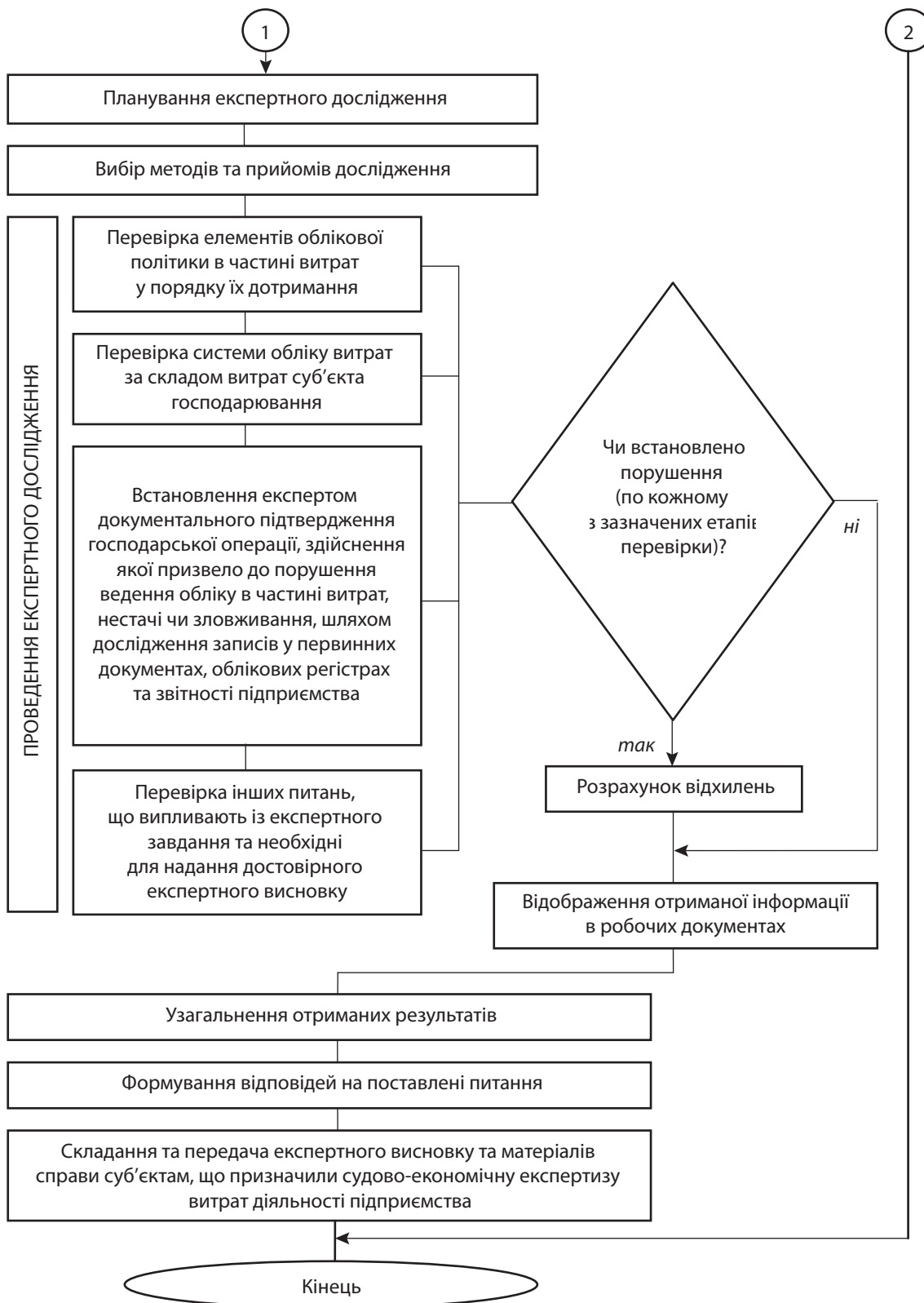

Рис. 2. Алгоритм судово-економічної експертизи витрат діяльності підприємства (початок)

Рис. 2. Алгоритм судово-економічної експертизи витрат діяльності підприємства (закінчення)

Джерело: авторська розробка.

ням у них питань, поставлених експертам, об'єктів та порядку проведення розслідувань.

ВИСНОВКИ

Таким чином, судово-економічна експертиза витрат діяльності підприємства спрямована на підтвердження чи спростування фактів викривлення (здебільшого заниження) сум витрат, що підтверджуються документально. Для її проведення застосовуються визначені методики в рамках поставлених експертних завдань. Тому вдосконалення порядку судово-економічної експертизи витрат діяльності підприємства можливе лише шляхом удосконалення кожного з етапів такої експертизи. Наукова новизна проведеного дослідження полягає в подальшому розвитку послідовності проведення судово-економічної експертизи витрат діяльності підприємства, яка на відміну від існуючих є універсальною, охоплює всі аспекти витратної діяльності підприємства та може бути адаптована до питань конкретної справи.

У подальших дослідженнях буде визначено вплив ефективності кожного етапу судово-економічної експертизи витрат діяльності підприємства на її кінцевий результат. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Ємельянов В., Репешко П. Організаційно-правові основи державного управління судово-експертною діяльністю. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2011. Вип. 2 (9). С. 72–79. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_02\(9\)/11evtmsed.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_02(9)/11evtmsed.pdf)
2. Капустник К. В., Губанова І. В. Інформаційне забезпечення судово-економічних експертиз. *Теорія і практика судової експертизи і криміналістики*. 2010. № 9. С. 462–465.
3. Коблянська О. І., Сторожук Н. М. Методичне забезпечення судово-бухгалтерської експертизи. *Облік і фінанси АПК*. 2010. № 1. С. 88–93. URL: <http://magazine.faaf.org.ua/metodichne-zabezpechennya-sudovo-buhgalterskoi-ekspertizi.html>
4. Новиков С. Н. Организационно-правовые основы экспертно-криминалистической деятельности в органах внутренних дел : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11. Рязань, 2005. 229 с.
5. Олексенко М. В. Сучасний стан обліку та аналізу витрат на виробництво. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2010. № 2. С. 132–136.
6. Панченко І. А. Організація судово-бухгалтерської експертизи: теоретико-практичні аспекти : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Житомир, 2007. 242 с.
7. Перезовова І. В. Застосування економічної експертизи при вирішенні господарських спорів. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2011. Спецвипуск 33. Ч. 1. С. 158–161.
8. Пономаренко Н. І. Проведення економічних досліджень, пов'язаних з невиплатою заробітної плати. *Теорія та практика судової експертизи і криміналі-*

- тики*. 2010. № 9. С. 501–505. URL: https://www.hniise.gov.ua/user_files/File/sbornik/2009/Ponomarenko.pdf
9. Простова О. М. Оцінка якості та ефективності судово-економічної експертизи. *Управління розвитком*. 2010. № 2. С. 103–104.
10. Рева Д. С. Сучасні проблеми розвитку судово-економічної експертизи та шляхи їх вирішення. *Управління розвитком*. 2011. № 2. С. 223–225.
11. Рубис А. С., Мороз І. А. О компетенции эксперта в решении вопросов правового характера. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2010. № 10. С. 161–168.
12. Серай М. Я. Судебная экспертология: объект, предмет, природа и система науки. *Теорія і практика судової експертизи і криміналістики*. 2003. № 3. С. 25–32. URL: <http://www.revopravo.kiev.ua/s1.html>
13. Спичка В. О. Перспективи розвитку судово-економічної експертизи в сучасних умовах господарювання. *Управління розвитком*. 2010. № 2. С. 105–106.
14. Стельмах Н. Є. Економіко-правова сутність судово-бухгалтерської експертизи в ринкових умовах господарювання. *Облік і фінанси*. 2014. № 4. С. 64–68.
15. Сторожук Н. Судово-бухгалтерська експертиза: критичний огляд нормативно-правового регулювання, методології та організації. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2009. № 6. С. 43–49.
16. Толковый словарь / составитель Романов Д. А. Донецк : ПКФ «БАО», 2001. 384 с.
17. Ужва А. М., Ротару Т. В. Проведення судово-бухгалтерської експертизи як складової економічного контролю. *Фінанси, учет, банки*. 2014. № 1. С. 264–269.
18. Хомутенко О. В. Застосування інформаційного підходу до вивчення судово-економічної експертизи як процесу взаємопов'язаних операцій з інформацією. *Теорія і практика судової експертизи і криміналістики*. 2010. № 9. С. 466–470.
19. Щербаківський М. Г. Про неприпустимість призначення судової експертизи для рішення правових питань. *Форум права*. 2010. № 4. С. 982–987.

REFERENCES

- Kapustnyk, K. V., and Hubanova, I. V. "Informatsiine zabezpechennia sudovo-ekonomichnykh ekspertyz" [Information Support of Forensic Economic Examinations]. *Teoriia i praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky*, no. 9 (2010): 462-465.
- Khomutenko, O. V. "Zastosuvannia informatsiinoho pidkhotu do vyvchennia sudovo-ekonomichnoi ekspertyzy yak protsesu vzaiemopoviazanykh operatsii z informatsiieiu" [Application of the Information Approach to the Study of Forensic Economic Expertise as a Process of Interconnected Operations with Information]. *Teoriia i praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky*, no. 9 (2010): 466-470.
- Koblianska, O. I., and Storozhuk, N. M. "Metodychne zabezpechennia sudovo-bukhhalterskoi ekspertyzy" [Methodical Support of Forensic Accounting Examination]. *Oblik i finansy APK*. 2010. <http://magazine.faaf.org.ua/metodichne-zabezpechennya-sudovo-buhgalterskoi-ekspertizi.html>
- Novikov, S. N. "Organizatsionno-pravovyye osnovy ekspertno-kriminalisticheskoy deyatelnosti v organakh

- vnutrennikh del" [Organizational and Legal Foundations of Forensic Expert Activity in the Internal Affairs Bodies]: *dis. ... kand. jurid. nauk*: 12.00.11, 2005.
- Oleksenko, M. V. "Suchasnyi stan obliku ta analizu vytrat na vyrobnytstvo" [The Current State of Accounting and Analysis of Production Costs]. *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu*, no. 2 (2010): 132-136.
- Panchenko, I. A. "Orhanizatsiia sudovo-bukhhalterskoi ekspertyzy: teoretyko-praktychni aspekty" [Organization of Forensic Accounting Examination: Theoretical and Practical Aspects]: *dys. ... kand. ekon. nauk*: 08.00.09, 2007.
- Perevozova, I. V. "Zastosuvannia ekonomichnoi ekspertyzy pry vyrishenni hospodarskykh sporiv" [Application of Economic Expertise in Resolving Economic Disputes]. *Naukovi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya «Ekonomika»*, vol. 1, special issue 33 (2011): 158-161.
- Ponomarenko, N. I. "Provedennia ekonomichnykh doslidzhen, poviazanykh z nevyplatoiu zarobitnoi platy" [Conducting Economic Research Related to Non-payment of Wages]. *Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky*. 2010. https://www.hniise.gov.ua/user_files/File/sbornik/2009/Ponomarenko.pdf
- Prostova, O. M. "Otsinka yakosti ta efektyvnosti sudovo-ekonomichnoi ekspertyzy" [Assessment of the Quality and Effectiveness of Forensic Economic Examination]. *Upravlinnia rozvytkom*, no. 2 (2010): 103-104.
- Reva, D. S. "Suchasni problemy rozvytku sudovo-ekonomichnoi ekspertyzy ta shliakhy yikh vyrishennia" [Modern Problems of Development of Forensic Economic Expertise and Ways to Solve Them]. *Upravlinnia rozvytkom*, no. 2 (2011): 223-225.
- Romanov, D. A. *Tolkovyy slovar* [Explanatory Dictionary]. Donetsk: PKF «BAO», 2001.
- Rubis, A. S., and Moroz, I. A. "O kompetentsii eksperta v reshenii voprosov pravovogo kharaktera" [On the Competence of an Expert in Resolving Issues of a Legal Nature]. *Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky*, no. 10 (2010): 161-168.
- Segay, M. Ya. "Sudebnaya ekspertologiya: obekt, predmet, priroda i sistema nauki" [Forensic Expertise: Object, Subject, Nature and System of Science]. *Teoriia i praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky*. 2003. <http://www.revopravo.kiev.ua/s1.html>
- Shcherbakovskyi, M. H. "Pro neprypustymist pryznachennia sudovoi ekspertyzy dlia rishennia pravovykh pytan" [About Inadmissibility of Appointment of Judicial Examination for the Decision of Legal Questions]. *Forum prava*, no. 4 (2010): 982-987.
- Spychka, V. O. "Perspektyvy rozvytku sudovo-ekonomichnoi ekspertyzy v suchasnykh umovakh hospodariuvannia" [Prospects for the Development of Forensic Economic Expertise in Modern Business Conditions]. *Upravlinnia rozvytkom*, no. 2 (2010): 105-106.
- Stelmakh, N. Ye. "Ekonomiko-pravova sutnist sudovo-bukhhalterskoi ekspertyzy v rynkovykh umovakh hospodariuvannia" [Economic and Legal Nature of Forensic Accounting Expertise in the Market Economy]. *Oblik i finansy*, no. 4 (2014): 64-68.
- Storozhuk, N. "Sudovo-bukhhalterska ekspertyza: krytychnyi ohliad normatyvno-pravovoho rehuliuвання, metodolohii ta orhanizatsii" [Forensic Accounting: A Critical Review of Regulations, Methodology and Organization]. *Bukhhalterskyi oblik i audyt*, no. 6 (2009): 43-49.
- Uzhva, A. M., and Rotaru, T. V. "Provedennia sudovo-bukhhalterskoi ekspertyzy yak skladovoi ekonomichnoho kontroliu" [Conducting Forensic Accounting as a Component of Economic Control]. *Fynansy, uchet, banky*, no. 1 (2014): 264-269.
- Yemelianov, V., and Repeshko, P. "Orhanizatsiino-pravovi osnovy derzhavnogo upravlinnia sudovo-ekspertnoi diialnistiu" [Organizational-Legal Frameworks of State Administration of Judicial-Expert Activity]. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia*. 2011. [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_02\(9\)/11evmsed.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_02(9)/11evmsed.pdf)